

SMÅSKRIFT NR. 3-94

KRUS

KRIMINALOMSORGENS UTDANNINGSSENTER

KOGNITIV TEORI,
en ny døgnflue eller
en metode til å
minke residiv?

**TEMASEMINAR FOR ÅPNE
ANSTALTER**

KOGNITIV TEORI OG PRAKSIS

**BEHANDLING AV SEDELIGHETSDØMTE
- ER DET MULIG?
- VED H.M. GRENDON PRISON**

Utgiver: KRIMINALOMSORGENS
UTDANNINGSSENTER
Teisenv. 5

Tidsskriftsadresse: Boks 6138, Etterstad
0602 Oslo

Ansvarlig redaktør: Harald Føsker

Redaktør: Egil Larsen

Skriving/layout: Sidsel Stageberg

**Sendes til alle fengselsanstalter og friomsorgskontorer
i Norge.**

Opplag: 1000 eks.

Stoff som benyttes, står for forfatterens egen regning.

**Småskriftserien
nr 3 1994**

FORORD

Dette nummeret av Småskriftserien er konsentret om kognitiv teori og mulige praktiske konsekvenser. Mange vil nok si: "Nå kommer det enda en ny teori som ligner et stjerneskudd, godt synlig i starten, men som faller raskt til jorda og forsvinner." Det er for lettvint å si at dette ikke vil kunne skje, men redaksjonen har tro på at dette ikke så lett blir en døgnflue all den tid metoden er godt utprøvd i mange land. Den har fått størst gjennomslagskraft i Canada, men flere land, bl.a. Sverige og Danmark, har kurset flere betjenter som har startet med program for innsatte etter denne metoden. Også England har utviklet flere program, både når det gjelder lukket soning, åpen soning og i friomsorgen. Artikkelen til Håkon Melvold om Grendon vil utdype bruken av program i forhold til seksualforbrytere.

Programmene går ut på å jobbe med innsattes spesifikke og alvorlige problemer. Det vil si at gjennomføringen blir målrettet på en annen måte enn en generell soning. Et slikt program kan f.eks. ha et innhold som retter seg mot innsattes voldelighet.

I Norge har man de siste årene lagt vekt på at en avdeling eller en hel anstalt skal jobbe etter en teori og metode. Disse programmene det her er snakk om kan inkorporeres i slike felles metoder. Samtidig er de lettere å gjennomføre all den tid det er snakk om begrensede problemer og en spesiell kurstid pr uke. De er mindre omfattende, men samtidig effektive dersom det gjennomføres faglig forsvarlig. Undersøkelser i Canada viser at problemet med residiv minsker for dem som har gjennomført programmene.

Det "nye" satsningsområdet her i landet er soningsplaner. Med stor fordel kan slike programmer inngå i innsattes soningsplan. Dersom en innsatt har rus og vold som hovedproblem, kan med fordel en soningsplan inneholde at den innsatte skal gjennomføre et kurs som bearbeider disse problemene. Det er ikke sikkert at kurset vil være nok til at den innsatte klarer å takle sine rusproblemer bare via dette kurset, men det vil kunne bli en verdifull start på et videre behandlingsforløp.

Den første artikkelen i dette nummeret handler om et seminar om åpen soning. Redaksjonen anser at åpen soning og slike program som er beskrevet i kognitiv teori bør henge nært sammen. Kanskje kan dette nummeret av Småskriftserien bidra til nysjerrighet om hva dette kan innebære for norsk fengselsvesen. Vi venter spent på de erfaringene som gjøres i Sverige og Danmark.

Egil Larsen
redaktør

Finn Gray, KRUS

**REFERAT FRA TEMASEMINAR FOR ÅPNE ANSTALTER
I TIDEN 30/5 - 2/6 1994**

Samlingen var et samarbeidsprosjekt mellom Berg kretsfengsel, Bastøy landsfengsel og KRUS. Møtet fant sted på Grand Hotel i Tønsberg.

Ekspedisjonsjef Erik Lund Isaksen innledet med spørsmålet: Hvem er interessert i åpen soning? Han tok så utgangspunkt i en situasjon i 1993 da departementet endret reglene for innsettelse i åpen anstalt uten å ta hensyn til at de politiske partier bedrev valgkamp. Hvorpå politikerne raskt innfant seg på banen og hevdet meninger som nok ikke var like tydelig uttrykt i "fredstid". Debatten foregikk i media og skapte raskt reaksjoner i befolkningen, departementet mottok en rekke brev og henvendelser fra engstelige i lokalmiljø og engasjerte ordførere.

Andre viktige aktører er tjenestemennene, og særlig de som jobber i åpne anstalter vil naturlig nok mene noe om hva som skal være innholdet i åpen soning. I denne sammenheng nevnte Erik Lund Isaksen at det kanskje var andre kvalitetskrav til både kompetanse og jobbutførelse i åpne anstalter hvor fokus ville være forskjellig fra andre typer anstalter. Den viktigste beslutningen er kanskje beslutningen om inntak på åpen anstalt. Er vi gode nok i dette spørsmålet behøver vi ikke ha like sterk fokus på de etterfølgende beslutninger.

Ekspedisjonssjefen gav klart uttrykk for at åpen soning er et viktig kriminalpolitisk diskusjonstema, og at de som håper å få jobbe videre med dette på egen hånd, ikke uten videre vil få sitt ønske oppfylt. Departementet vil og skal ha meninger om hva som er åpen soning, hvordan den skal gjennomføres, hva skal innholdet være o.s.v..

Det synes klart at vi har et ganske uavklart forhold til hva åpen soning er og vi blir på sett og vis nødt til å bestemme oss for om hvor store variasjoner det skal være innenfor det vi nå kaller åpen soning. Definisjonen må være mer presis enn at sikkerhetsnivået er lavere enn i lukket fengsel.

Åpen soning må ha en begrunnelse, og det kan være å spare kostnader. Flere fanger for mindre penger. En slik begrunnelse dekker ikke alle dagens åpne anstalter, da flere av disse kan sies og ha en forholdsvis god bemanning. Man kan imidlertid ikke i dagens situasjon se bort i fra en økonomisk begrunnelse, men som det fremgår av statsbudsjettet er hovedbegrunnelsen for å øke bruken av åpen soning kriminalpolitisk fundert. Vi skal rett og slett ikke oppbevare folk under strengere regime enn det som er sikkerhetsmessig nødvendig. Videre skal åpen soning være en del av en utslusning. Det er viktig at også de farligste er i bevegelse mot frihet, og i sammenheng med en gjennomtenkt fremtidsplan kan åpne anstalter være et element. Lund Isaksen mener at nettopp i forhold til utslusning fra lukket regime, har vår etat et relativt stort potensial for å bli bedre. Dette gjelder både for vilkårene for når overføring skal skje, hvordan vi håndterer overgangene, hvor lenge de skal være på den enkelte åpne anstalt og hvilke tiltak skal settes igang mens de er der.

Andre spørsmål som vil kreve svar i løpet av 1994 - 95 er hvor mange plasser vi trenger i år 2000? Hvor trenger vi dem? Hvor trenger vi dem administrert eller ledet fra? Når skal vi øke utslusningen av lengre dommer? Hvor trenger vi da å ha de åpne plassene?

Hva slags innhold skal de åpne anstaltene ha, og ikke minst hvilken type kompetanse må de som jobber der ha?

Etter en runde med spørsmål til Lund Isaksen overtok direktør Erik Såheim talerstolen. Han var opptatt av at det ikke finnes noe eget ideologisk fundament for hva et åpent fengsel er. Han beskrev dagens virkelighet som at det er det alminnelige fengslets klassiske fengselsidealer som ligger i bunn, og så er disse modifisert for åpne anstalter. Det er ikke alltid ideologien som er utgangspunkt for det kreative, men nødvendigheten. Eksempelvis var det i all vesentlighet krigen som betød gjennombruddet for åpne anstalter.

Erik Såheim gikk videre løs på vår unnfalighet i forhold til den enkelte innsattes kriminalitet. Vi konfronterer ikke den innsatte med den, vi prater ikke om den, vi later på mange måter som om den kriminelle handling ikke har skjedd. For å kunne imøtekomme de nye innholdsmessige forventningene til fengselsvesenet, samt kravet om å redusere tilbakefallsprosenten må vi begynne å snakke om kriminalitet og ikke gå rundt grøten i forhold til kriminalitet. Vi må forsøke å komme i posisjon for å påvirke de tankemønstre som innsatte sitter med. Det er vel en samstemmig erfaring i fra andre land, at skal man oppnå resultater, så må man gå mer direkte på sak også i skoleverket. Vi gjør ikke folk ikke-kriminelle ved å lære dem matematikk og norsk, vi må gå mer direkte på sak og snakke om mitt tankemønster, min aggresjon, mine livsproblemer, mitt rusmiddelproblem, så kan det være kjekt med norsk og matematikk i tillegg. Såheim uttrykte ønske om at vi setter kriminalitet i sentrum for hva vi gjør, og at vi skal beholde perspektivet for at man ikke er dømt til behandling d.v.s. tvangsbehandling. Men vi kan ikke erstatte den med et moralsk vakuum, det er lov å appellere til innsatte om livsendring, det er lov til å ha en moral og motivere. Skal vi ha ambisjoner om å gjøre noe, så baserer det seg på en forutsigbar kommunikasjon mellom mennesker. Endring forutsetter kontakt mellom mennesker, og dette er en oppgave for tjenestemennene. En hovedforutsetning er derfor å sette oss i situasjoner i anstaltene som fremmer god kommunikasjon mellom tjenestemennene og innsatte, og det må gjennomsyre hele vår tenkning, også arbeidsdriften. Arbeidsdriften må være basert på den type arbeidsdrift og produksjon som gir god kommunikasjon mellom innsatte og ansatte. Vi må ha en arbeidsdrift hvor den innsatte ikke klarer seg uten innblanding, men vi skal heller ikke ha en arbeidsdrift som gjør at vi overstyres dem i enhver sammenheng, men en arbeidsdrift som medfører at ansatt og innsatt trenger hverandre nokså regelmessig for veiledning.

Erik Såheim fokuserte videre på prinsippet om livsnærhet. Han hevdet at forskjellen mellom åpen og lukket anstalt er at det åpne fengslet jevnt over ligger mye lenger opp til livet, og at åpne anstalter har situasjoner, både arbeidsmessige og sosiale, som har mye mere av livsnærhet i seg, at den har overføringsverdi til det som skjer i det åpne samfunn. Dette sett i motsetning til den kommunikasjon som skjer gjennom luka i celledøra.

Han mente også at ordet ansvarlighet ofte måtte settes på dagsorden i denne etaten. Ansvarstrening er en praktisk øvelse. Det er noe som må gjøres ved praktisk trening og det må være mulig og lov å feile. I en slik sammenheng har man større muligheter i åpen anstalt. Der er det mulig å la innsatte male et hus, og man kan leve med at resultatet ikke blir like godt som om et firma skulle ha gjort det.

En annen etterlysning fra Såheim var å bruke fellesskapet som en kilde for pedagogisk arbeid, noe vi stort sett ikke gjør, vi forholder oss til en og en.

Så tok Direktør Eystein Eriksen ordet, han innledet med en kort beskrivelse av dagens situasjon med 21 åpne enheter, med totalt ca 950 plasser, hvilket vil si 34% av det samlede antall fengselsplasser vi har. Han gjorde et poeng av at mens Søndre distrikt har mange åpne anstalter så har Vestre en, hvilket medfører at det er relativt langt større mulighet for å bli plassert i lukket anstalt i Vestre enn i Søndre.

Videre beskrev han de store endringer i fangebefolkningen som åpne anstalter har opplevd. Eksempelvis er det lenge siden vi har hatt promilleanstalter i Norge, eller at promilledømte har vært i flertall i Verdal, Hof og Ilseng.

Det er imidlertid et poeng at mens åpne anstalter utgjør en stor andel av vår etat, er det kun en setning i fengselsloven som direkte henviser til åpne anstalter nemlig: de som er egnet kan overføres til åpen anstalt.

Når det gjelder overføringer så har vi fengselsreglementets § 22.16, innsetting i - overføring til. Denne § 22.16 som sier "alle som har noe over 4 måneder igjen å sone skal vurderes for overføring". De som laget denne regelen, som det siden ble så mye bråk om, de dreiv også med kø. Og de fikk pussig nok ordre om å lage denne regelen et par år i forveien, av en høyrestatsråd. Ellers er det svært få regler for åpne anstalter og vi er henvist til å bruke regelverket som er beregnet for lukkede anstalter. Dette har medført at den enkelte anstalt har laget sine egne regler, også for innsettelse. Dette har ført til at enkelte steder har blitt for eksklusive i inntaket, og dette kan skje på bekostning av samarbeid over grensene.

Videre sa Eriksen at regelverket rundt fremstillinger, permisjoner og frigang er fryktelig dårlig. På dette området er dette særlig leit da dette har så stor praktisk betydning for den daglige driften av den åpne anstalten. Det står mye strengt i regelverket rundt disse tingene, men helt mot slutten står det: "vi kan praktisere det litt lempeligere," og hva betyr nå det. Flere timer og/eller med en lærer?

Eriksen mente at når en innsatt er tatt inn på åpen anstalt bør man samtidig ha vurdert den innsatte dithen at han kan bli med en lærer på fremstilling.

Dagens system medfører at de lokale anstaltene setter feil begreper på ting for å få det til å passe inn i regelverket. Han mener at dette er uheldig, vi må ikke ødelegge de begrepene vi har. Men regelverk som står i forhold til målene våre det har vi ikke.

Etter gruppearbeid vedrørende de temaer som er nevnt foran, og diskusjon i plenum rundt disse emner, gav Byråsjef Sissel Kofoed tilbakemelding på de utfordringer forsamlingen hadde gitt departementet.

Hun tok utgangspunkt i at det var politisk vilje til å satse på ulike typer soningstilbud i

mye større grad enn tidligere. Det er flere grunner til dette, men en realpolitisk grunn er økonomi. Når det gjelder utslusning hevder Kofoed at det er en uting å løslate folk fra Ila, Ullersmo osv., i denne problematikken vil åpne anstalter være svært viktige.

Når det gjelder Den kritikken som ble reist på samlingen mot reglementet, svarer Kofoed at utifra det hun hadde hørt på denne konferansen, er ytre etat muligens noe vel restriktive i sin fortolkning. Hun innrømmet at regelverket kunne ha vært noe klarere, og hun hadde stor forståelse for at folk hadde problemer med å tolke dette. Hun sa at det brukes mye bør-begrep i regelverket, og det er muligheter for å gjøre unntak, ihvertfall når det gjelder praktisering av permisjoner og fremstillinger. Dette gjelder i særlig grad åpne anstalter. Kofoed sier videre følgende: "Hvis man gjør unntak konstant, så vil man gjøre unntak til en hovedregel og det er noe på kanten av intensjonen i dette reglementet, men at det er en ulovlighet har jeg veldig vanskelig for å si så det er mulig at dere gjør mindre ulovlige ting enn dere tror." Som et konkret eksempel på dette nevnte hun kortidspermisjonene, som det ble pratet mye om på samlingen. Disse bør som kjent ikke overstige 5 timer medregnet reisetid. Dette er hovedregelen, og det er jo klart at skal man reise fra Bastøy eller annet geografisk utilgjengelig sted så er det greit at man går over 5 timer, fremholdt Kofoed.

Videre sa byråsjefen at man gjerne kunne ringe dem for å få hjelp til fortolkninger.

Når det gjelder å endre reglementet er det fengselstyrets ansvar, men i praksis må en del ting formuleres slik at man får politisk aksept for det.

For fremtiden lovet hun at den ville bringe med seg økt grad av delegasjon, og meningen var at alle enkeltsaker skulle ut av departementet.

Etter at oppsummering var gjort gav forsamlingen uttrykk for at en samling for åpne anstalter også burde finne sted til neste år.

Egil Larsen/Wilhelm Meek Hansen, KRUS

KOGNITIV TEORI OG PRAKSIS

Det er kognitiv teori eller psykologi som ligger til grunn for den arbeidsmodellen eller metoden som Frank Porporino og Elisabeth Fabiano har utviklet for det Canadiske fengselsvesen.

Den kognitive teorien er opptatt av å forstå sammenhengen mellom et menneskets tanker og dets handlinger.

KOGNITIVE STRUKTURER ELLER SKJEMA

Når man skal arbeide med mennesker som enten har psykiske problemer eller som er kommet på kant med samfunnet, må vi forstå hvordan de tenker. Ved å forandre tankesettet og dermed følelsene, kan individet handle annerledes - forandre sin atferd.

Kognitiv teori er opptatt av her-og-nåsituasjoner, men er samtidig opptatt av hvordan personens tankeskjema er bygd opp. Da blir det vesentlig å kjenne til personens utviklingen for å forstå de kognitive strukturene. Samtidig er man opptatt med å finne fram til hva slags tanker og opplevelser det er som opprettholder en atferd som oppfattes som lite ønskelig.

Menneskets måte å oppfatte verden på er bestemt av strukturer i vår hjerne som er dannet i vår oppvekst. Disse kognitive strukturene blir et slags filter som vi siler alle inntrykk gjennom. De bestemmer dermed vår måte å oppfatte og bearbeide stimuli på. Stimuli kan både være indre, forestillinger om objekter, eller ytre faktorer som påvirker oss. Når vi utsettes for mange ytre stimuli på en gang velger vi bevisst eller ubevisst ut hva vi konsentrerer oss om. Ulike mennesker med ulike kognitive strukturer velger forskjellig.

KOGNITIVE PROSESSER, FØLELSER OG MOTIVASJON

Følelser og kognitive prosesser henger sammen. Ofte er det slik at opplevelse av f.eks. sorg eller glede er knyttet til tanken på noe eller opplevelse av noe som setter i gang følelsene. Men følelsesreaksjonen er avhengig av våre kognitive strukturer og de filtrere som hendelsene siles gjennom. Det betyr at personer som tilsynelatende ser det samme, kan oppleve situasjonen helt ulikt. Her er det viktig å påpeke at følelsesmessige reaksjoner ikke kan reduseres til kognitive prosesser selv om det er en nær sammenheng. Emosjonelle opplevelser uttrykker seg ofte som kroppslige reaksjoner som ikke er tankeprosesser, f.eks. svette, frysninger o.l. Også forskjellige ansiktsuttrykk vises ved følelsesmessige reaksjoner. Kvaliteten eller styrken i den følelsesmessige opplevelsen er også mer enn kognitive prosesser.

Når vi behandler begrepet motivasjon, tenker vi som regel på ønske om å oppnå et eller annet. Vi forbinder det ofte med målsetting eller planlegging. I denne sammenheng er det innlysende at motivasjonen er tankemessige prosesser. Motivasjonen kommer til uttrykk i de handlinger vi foretar oss for å nå det vi hadde tenkt oss, enten det er lesing til eksamen eller en bussreise til en fotballkamp. Vår atferd er knyttet til de forestillinger som vi danner oss for å nå våre mål.

Men mennesket kan oppleve lyst og lengsel uten at dette er knyttet til noe konkret. Utsagn som, "nå skulle det vært deilig å gjøre noe helt annet", inneholder slike følelser. Når vi er litt usikre på om vi oppnår vår målsetting ved vår atferd, går vi også ut over de rent kognitive prosesser. I en slik situasjon har vi ingen tankemessig ballast som skulle sikre oss suksess - både lystopplevelser og ulyst-opplevelser knyttet til deler av menneskelig nødvendige handlinger ligger utenfor det rent tankemessige.

ULIKE KOGNITIVE PROSESSER

Vi vil peke på at vi via persepsjons-prosesser bygger opp forestillinger og forventninger om virkeligheten og likeledes tanker og kunnskaper. Disse vil seinere være de mekanismene som all informasjon vil kanaliseres gjennom.

Hukommelsesprosesser er innkoding av informasjon i minnet. Det inneholder kunnskap og forestillinger. Disse prosessene er både knyttet til læring, lagring og aktivisering av det lagrede. De er individuelle og preges av personlige opplevelser og hva slags kunnskap og følelser som er forbundet med det lærte.

Tenkningen har sammenheng med våre egenskaper i å løse problemer, vår refleksjon og vår måte å assosiere på. Disse prosessene er både rasjonelle og irrasjonelle, noen tar lang tid og andre er mer automatiserte. Vi kan styre tankene i retning av ting vi ønsker eller i retning av det situasjonsnødvendige, men vi kan også miste kontrollen, f.eks. ved tvangstanker. I kognitiv psykologi er man opptatt av disse prosessene - mulighetene for å forandre tankesettet hos mennesker med problemer og dermed forandring av atferd.

Nært knyttet til tanker er språket, både det vi bruker i samtale med andre og det indre som er bundet til tankeprosesser. Når vi ønsker å løse problemer på egenhånd, fører vi en indre samtale. Det samme skjer når vi er sinte på noen og ønsker å ta et oppgjør med personen, eller når vi ønsker å fortelle noen at vi er glad i vedkommende. Forandring i indre dialog, og dermed tanker, kan føre til nye handlinger.

Men ikke alt ved tanker er en indre dialog. Ofte er det slik at vi ønsker å si noe - uttrykke en tanke og en følelse, men ikke klarer å finne de rette ordene. Da vet vi hva vi vil uttrykke, men klarer det likevel ikke. Også tanker som har karakter av bilder er språkløse. Dersom vi blir bedt om å beskrive en kjent gjenstand, prøver vi å se den i vårt indre i tillegg til at vi beskriver den.

DYSFUNKSJONELLE KOGNITIVE STRUKTURER

Det er ulike syn på hva som er grunnlaget for ikke-funksjonelle tankemessige skjema. Mange ser på slike skjema som et etterslep eller en form for ikke ferdigutviklet voksen struktur - et barns tankemåte med innslag av magi. Dette kan være tilfelle ved nevrose-tilstander hvor det har foregått en fiksering - en stans - i tankeutviklingen p.g.a. en smertefull opplevelse. Opplevelsen har som regel vært langvarig og knyttet til oppvekstmiljøet.

Denne fikseringen på et visst kognitivt nivå preger personens personlighet og dermed også dens handlingsmønster. De kognitive strukturer vi har styrer oss på en slik måte at vi i tillegg oppsøker en virkelighet som bekrefter disse skjemaene. Det gjelder om de er funksjonelle eller dysfunksjonelle. Ikke-funksjonelle strukturer blir da filtrene personen siler informasjonstrømmen gjennom. En slik selektiv prosess filtrer bort den informasjonen som ikke er på bølgelengde med den oppfatningen eller de kognitive skjemaene personen har om seg selv. Et menneske med en negativ egenoppfatning vil derfor bekrefte disse dysfunksjonelle strukturerne. Disse prosessene påvirker både informasjons-bearbeiding og aktivisering av hukommelse. Mer primitive tankemønstre blir således aktivert på bekostning av logisk, konstruktivt og kritisk tenkning.

Den nevrotiske forblir i sin tilstand på tross av nye påvirkninger, eller den kriminelle med negativt selvbylde fortsetter å se seg selv som uønsket og kriminell, selv om man lever et lovlydig liv. Vi kjenner alle til uttalelser som, "det syns jo på meg" eller "det er jo ingen som liker meg". Slike kognitive strukturer blir sett på som tankemessige feilslutninger og forvregninger av faktiske forhold.

Mange har stilt seg spørsmål om det eksisterer en spesiell kognitiv stil hos kriminelle. Flere undersøkelser, konkluderer med at det er mange kriminelle som preges av en egosentrisk kognitiv stil. Det er som om de har stoppet opp i et tidlig stadium og ikke nådd frem til en voksen tenkemåte.

De har liten evne til å ta opp i seg andres perspektiv og til å se en sak fra flere sider. De har enkle responser på kompliserte problem. De har ikke utviklet fleksible kognitive strategier for kritisk tenkning og problemløsning og handler seg vekk fra problemene idenfor å løse dem.

Fengselsoppholdet bidrar ikke til å hjelpe innsatte med å forbedre disse grunnleggende problemene, og de løslates i noenlunde samme forfatning som da de kom inn.

TANKESTRUKTURER OG BEARBEIDING

Noen av våre kognitive strukturer er mer resistente mot forandring enn andre. Disse er ofte dannet tidlig i livet og påvirkes lite selv om vi vinner ny erfaring. Mange av disse er vesentlige for vårt selvbylde, og mange er dysfunksjonelle. De omfatter i tillegg måten vi oppfatter vårt forhold til andre mennesker på. Slike strukturer aktiveres ikke ofte, men blir aktivert i situasjoner eller perioder hvor vi føler oss presset, jo mer presset, jo mer forvregning av de faktiske hendelser. I slike situasjoner ser vi tingene kun fra vår egen side. Sammenlignet med Piaget er vi da i en barnslig fase eller i en preoperasjonell fase.

Dette vil gjelde både ved psykisk ubalanse og ved aggressive handlinger. Disse negative strukturene kan også aktiviseres ved indre prosesser og få samme utslag for individet.

Beck og Burns har laget en liste over feilaktige beslutninger som fattes av personer med følelsesmessige forstyrrelser og aggresjonutbrudd:

- sinne for hva en person er og ikke for hva han har gjort.
- man kan "tankelese" hvorfor andre handler som de gjør, uten egentlig å vite hvorfor.
- forstørrelse av en hendelses konsekvenser.
- alt-eller-intet-opplevelse av andre og deres handlinger mot en selv.
- utvelgelse av en ting i situasjonen eller en side ved personen eller saken for deretter å danne seg et bilde av helheten.
- trekker forhastede slutninger.
- overgeneralisering, "hvis en person ikke liker meg, liker ingen meg."
- tankeforvregning knyttet til forstørrelse eller forminsking av rekkevidden i uviktige hendelser.
- tar på seg ansvaret for alt som er mislykket, uten at dette er knyttet til faktiske hendelser.

Med denne forståelsen er det mulig å gjøre noe med dem som tenker umodent eller primitivt. Et slikt tankesett skaper problemer for personer som skal sette opp mål og planer for framtida. Skal det bli mulig å få til rutiner som gjør måloppnåelse mulig, må dysfunksjonelle kognitive strukturer erstattes med mer hensiktsmessige tankestrukturer.

PRAKSIS, MULIGHETER OG BEGRENSNINGER

Når et menneske når et mål eller lykkes med noe i livet, kan det forklares på flere måter. Noen vil si, "jeg nådde målet p.g.a. god planlegging og at jeg klarte å være disiplinert hele tiden". Andre kan komme til å forklare det ved at, "jeg hadde flaks, hadde det ikke vært for at jeg fikk tilfeldig hjelp, og skjebnen ville jeg aldri klart det". Disse to forklaringsmodellene forteller om to helt ulike personer. Den første har det som kalles **indre-kontroll/styring** og den andre legger ansvaret på omgivelsene - **ytre-kontroll/styring**.

De samme forklaringene kan brukes på negative prosesser. Hvor ofte har vi ikke hørt innsatte si, "hadde det ikke vært for at det-og-det skjedde eller den-og-den gjorde sånn, så hadde jeg ikke sittet her". Slike uttalelser kan knyttes til ytre styring. Hadde en derimot hatt utsagn som var knyttet til indre styring, ville det vært lettere å starte en forandring.

Når det er skapt dysfunksjonelle kognitive strukturer siles all informasjon gjennom disse senere. Dette bidrar til en styrking av det negative. Ofte er slike tankeprosesser automatiserte - de går lynraskt - og fører i de fleste tilfeller til negtive tanker eller tankefeil. I en forandringsprosess skal personen lære seg til å kjenne igjen og motvirke slike negative og feilaktige tankeprosesser.

En stor utfordring for alle sterkt kontrollerende systemer, som vil bruke denne forståelsen, er å skape en praksis som motvirker ytre-kontroll/styring. I et fengsel foregår det kontroll på veldig mange livsarenaer fra personer som er sterke eller har stor formell makt (de ansatte). Da kan det lett skapes forventning blant de innsatte om kontroll utenfra. Mange goder er knyttet til det å tilfredstille systemet eller å tilfredstille personer. Dermed blir ofte forklaringene på at man har oppnådd noe knyttet til andre personer eller utenforstående faktorer. Dette forsterker de dysfunksjonelle kognitive strukturer som allerede eksisterer hos fangene.

Vi har understreket at tanker, følelser og atferd henger sammen, men det er ikke slik at en atferdsendring automatisk medfører nye kognitive strukturer. Nye handlinger sees derimot på som et middel til å forandre tenkningen og opplevelsene.

DEN CANADISKE MODELLEN

Det er denne forståelsen som ligger bak det kognitive programmet som kalles "Living skills". Porporino og Fabiano mener at en av de viktigste grunnene til at innsatte foretar kriminelle handlinger, er at de ikke har innsikt i å leve på en annen måte. Derfor er den vesentligste måten å få til forandring på å sørge for at innsatte lærer seg å se andre muligheter enn sitt allerede innøvde og mange ganger litt hjelpeløse handlingsmønster.

Dersom voksne mennesker har lite utdanning og begrenset livserfaring, er ressursfattige, er det desto større grunn til å legge vekt på et opplæringsprogram på ulike livsområder. Hovedtanken er at mennesker vil forandre seg ved at de begynner å tenke annerledes - nye tanker fører til forandring av atferd.

Programmet er spesielt tilpasset den gruppa av innsatte som ofte blir beskrevet som ressurssvake, de som har rusproblemer og som er typiske residivister. Tenker vi på norske forhold vil det innlemme veldig mange innsatte i norske fengsler.

Porporino og Fabiano understreker at innsatte ofte utmerker seg ved manglende evne til empati, manglende evne til å forstå og sette seg inn i andres situasjon og en manglende evne til å tenke igjennom om deres egne handlinger kan utføres av alle. Deres atferd preges av impulsivitet uten at de tenker på konsekvenser før handling. I tillegg mangler mange innsatte ferdigheter i å løse flere av hverdagslivets utfordringer adekvat. Innsatte har heller

ikke de samme verdiene som lovlydige borgere. Fabiano og Porporino viser til sine undersøkelser i Canada og sier at innsatte hveken forstår eller kjenner til våre verdier.

Mennesker med slike kognitive strukturer trenger å trene på kritisk tenkning - også selvkritikk. Innsatte må oppøve evnen til logisk tenkning. Samtidig må de lære å se andre muligheter i livet, både i øyeblikket og langsiktig. Når man blir betraktet som tilregnelig, er man ansvarlig for sine handlinger uansett om man ikke har fått utviklet nok sine kognitive og ferdighetsmessige muligheter.

Med dette som bakgrunn er det følgende hovedpunkter skal behandles i programmet:

1. Impulsivitet - manglende selvkontroll.
2. Manglende evne til problemløsning.
3. Manglende sosiale og mellommenneskelige ferdigheter.
4. Selvødeleggende atferd - alkohol og stoffmisbruk.
5. Utilstrekkelig planleggingsevne og forståelse - det å forutse og unngå vanskeligheter - det å ta rasjonelle valg - oppøve evnen til samhandling.
6. Egosentrisk atferd og tenkemåte og flukt fra ansvar.
7. Rigide - kun konkrete og ofte irrasjonelle tankemønstre - manglende fleksibilitet.
8. Asosiale og antisosiale vurderinger.

METODEN

Programmet inneholder 37 to-timers leksjoner. I gjennom hele programmet er det lagt opp til et strukturert gjennomføring som skal behandle praktiske tema knyttet til de åtte punktene ovenfor. Hver leksjon inneholder diskusjoner og øving via rollespill. Diskusjonene vil avdekke tanker som er knyttet til handlinger, og gruppa vil foreta vurderinger av valg. Det vil være forslagsrunder, noteringer av forslag og diskusjoner om konsekvenser av handlingsalternativer.

Porporino og Fabiano anbefaler tre leksjoner pr. uke. De har erfaring med at det vil holde temperaturen oppe i gruppa uten at det trøtter ut deltakerne. Det legges ikke opp til oppfølging individuelt, men de påpeker at innsatte som har spesielle individuelle behov bør få anledning til å snakke med gruppelederne på egenhånd.

Gruppene skal starte og avslutte samtidig, med de samme deltakene. Gruppelederne skal være betjenter som har skolert seg via et fastlagt 10-dagers kurs. På dette kurset vil de få innføring i en manual som foreskriver hva som skal gjennomgås i hver leksjon. Dette understreker at det er et opplæringsprogram, og ikke et behandlingsprogram. Underveis er det lagt inn repetisjoner.

Gruppelederne kan drive gruppene alene, men anbefales å være to ledere ved første gjennomføring. Da vil man ha behov for å drøfte leksjonene med andre. Porporino og Fabiano anser at det vil være behov for to timer til forberedelse og to timer til etterarbeid for hver leksjon. Etter første gjennomførte kurs vil dette behovet erfaringsmessig halveres.

Gruppelederne skal velge ut deltakere blant innsatte som ønsker å være med på programmet. Det skal skje etter et strukturert intervju med de aktuelle. Hver gruppe skal ha seks til åtte deltakere. På grunn av at menn og kvinner har helt ulike problemer anbefales det å ikke blande menn og kvinner i slike program. Det anbefales også at betjentene som driver kurset har vanlig avdelingstjeneste parallelt. Det vektlegges at det må finnes et egnet lokale i anstalten - både med nok plass, usjenert og med muligheter for videoopptak og avspilling.

Det legges opp til at utdannede instruktører skal kunne utdanne andre kolleger etter å ha vært aktive i ca. et år. Disse personene vil trenge noe mer instruksjon.

Parallelt med at det foregår kurs i anstalten er det av største betydning at alle ansatte kjenner til og støtter innsatte i deres utvikling. De innsatte vil ha behov for å prøve ut sine nye ferdigheter i anstalten. Derfor er det viktig at andre ansatte kan rose og eventuelt påpeke uønsket atferd.

Porporino og Fabiano mener at kurset kan gjennomføres når som helst under soningen. Begrunnelsen for dette er at alle innsatte vil ha behov for å utvikle seg også under fengselsoppholdet. Det vil likevel være mer nyttig for den innsatte om slik kursing skjer nærmere løslatelse.

Wilhelm Meek Hansen, KRUS

SEKSUELLE OVERGRIPERE - ER BEHANDLING MULIG?

Behandling av seksuelle overgripere er et forsømt kapittel i de fleste land.

Årsakene til dette kan være flere - en mangler behandlingsmessige strategier som gir positive resultater, klientgruppen er vanskelig og det er ikke minst emosjonelt belastende å arbeide med dette problemområdet.

Mange av dem som forbryter seg seksuelt, ender i fengsel. De løslates i samme forfatning som da de kom inn uten at noen har grepet tak i deres dominerende problem. De befinner seg også nederst på den sosiale rangstigen blant innsatte og forsøker så godt som mulig å kamuflere hvorfor de sitter i fengsel. De unngår også å snakke om sitt avvik til fengselsansatte.

I Norge har psykolog Thore Langfeldt vært en banebryter når det gjelder behandling av denne gruppen. I tillegg finner vi fagfolk i Kristiansand og Trondheim som i regi av kriminalomsorgen driver gruppeterapi av straffedømte seksualovergripere.

På en studietur til England sist vår, besøkte vi (lektorer fra KRUS) flere fengsler som nå er med i et omfattende program for denne kategorien innsatte. Basert på erfaringer og forskning fra Amerika og Canada, utarbeides det nå en landsomfattende strategi som skal gi programmene et mer profesjonelt og kvalitetsmessig grunnlag enn tidligere.

Forskningsresultatene som disse programmene bygger på, viser at den kognitive behandlingsmetoden så langt har vist seg å være den mest effektive.

Fordelen med denne tilnæringsmåten, sett med britiske øyne, er at man kan anvende flere yrkesgrupper til selve behandlingsarbeidet - f. eks. spesielt trenede fengselsbetjenter, lærere eller sosialarbeidere.

Dette innebærer en bedre effektivisering av programmene, og man kan forholde seg til flere overgripere. Psykologene fungerer som veiledere for dem som driver selve gruppebehandlingen.

Gjennom fellessamtaler med både innsatte, fengselsbetjenter og psykologer ble vi relativt fort overbevist om at denne ordningen fungerer godt. Fengselsbetjentene opplevde gruppearbeidet som svært interessant, men også veldig krevende og utmattende. De var helt avhengig av at timene var strukturert og planlagt på forhånd, og at veiledningen kom umiddelbart etter hver time. Ved det ene fengslet vi besøkte (Woodhill) var det ansatt en person som skulle databehandle alt tallmateriale som fremkom i behandlingen. Dette var et ledd i et nasjonalt evalueringsprogram.

Psykologene mente forøvrig at behandlingsmetodikken var fullt forsvarlig og imøtegjenglig sterkt våre innvendinger om at dette var et arbeidsområde som bare psykologer og psykiatere var kompetente til å håndtere.

Det engelske systemet legger stor vekt på en skikkelig diagnostisering som skal gi grunnlag for hvilken behandlingsform som skal iverksettes. De innsatte blir også vurdert i forhold til høy eller lav risiko for å begå nye seksuelle overgrep.

Det er spesielt tre områder som peker seg ut som særlig avgjørende m.h.t. faren for residiv. Det er avvikende seksuelt tenningsmønster, manglende kompetanse til å omgås andre mennesker og liten emosjonell kontroll.

Målet for selve behandlingen gjenspeiler nettopp disse problemområdene. Den innsatte skal ved endt gruppebehandling ha forandret måten å tenke på i forhold til stereotype oppfatninger om kvinner eller barn, og ha fått en dypere forståelse for hva voksne seksuelle relasjoner innebærer. Videre skal han utvikle et forhold til sitt eget overgrep og ta ansvaret for det. Han skal også hjelpes til å få innsikt i sitt avvikende seksuelle mønster og identifisere hvilke faktorer som kan føre til nye overgrep.

I begge de to anstaltene vi besøkte (Maidstone og Woodhill), hadde personalet samme erfaring når det gjaldt å konfrontere de innsatte med ofrenes opplevelser. Gjennom bruk av video og samtaler ble offerrollen fokusert, og dette var ofte et vendepunkt i behandlingen. Dette samsvarer også med oppfatningen som den kognitive modellen baserer seg på. Den umodne person må endre sitt perspektiv fra et egosentrert ståsted til å inkludere andre menneskers følelser og opplevelser.

Det engelske systemet legger opp til to typer programmer. Det ene tar sikte på å gi innsatte hjelp til å kontrollere faktorer i vedkommendes liv som skaper risiko for nye seksuelle overgrep. Programmet er delt mellom en risikoanalyse og generell kognitiv utvikling.

Det er også et mer omfattende program. Dette henvender seg til den type innsatte som mangler de personlige ressurser for å bygge opp en livsstil som minimaliserer ny risikoatferd. Dette programmet har en mer individuell profil, og blir ledet av psykologer eller andre profesjonelle behandlere.

Den påfølgende artikkel som er skrevet av inspektør Håkon Melvold fra Ila, omhandler et helt spesielt fengsel. Grendon er bygd opp etter modellen fra et terapeutisk samfunn, og opplegget er også en del av det nasjonale programmet for sedelighetsdømte. Det terapeutiske fellesskapet tar i hovedsak sikte på å hjelpe aggressive og voldelige innsatte som har problemer med å innordne seg regimet i andre anstalter. Det blir særlig lagt vekt på gruppeaspektet, og å utnytte de innsattes ressurser til å ta ansvar for egen hverdag mens de sitter i fengsel.

Håkon Melvold, Ila

BEHANDLING AV SEDELIGHETSDØMTE VED H.M. GRENDON PRISON

Som fengsel er Grendon tradisjonelt med hensyn til sikkerhetsmessige innretninger/ rutiner. Det er et kategori B-fengsel, og i så måte underlagt det samme graderings-systemet som andre engelske fengsel. Grunnbemanningen er også tradisjonell, med fengselsbetjenter og overordnede innen det uniformerte system. Spesiell er likevel den relativt store andelen av spesialkompetanse gjennom psykolog- og psykiatritjenester.

Grendon har sin historie fra oppstarten i 1962. Fengselet har alltid fungert etter modellen terapeutisk samfunn. Grunnprinsippene i dette har vært de samme hele tiden, men de terapeutiske/behandlingsmessige formene har forandret seg, vært i utvikling hele tiden. Grunnprinsippene er;

- demokrati
- toleranse
- fellesskap/samhandling
- kunne utfordre problemområdene "farlig og antisosial adferd" gjennom terapi.

Inntakskriteriene bør nevnes spesielt, da disse er knyttet til noen absolutte prinsipper. Oppholdet på Grendon er frivillig. Søknad om plass rettes til den respektive anstalts "medical officer", og kan fremsettes av enhver som er ansatt i fengselet. Om anstaltens lege ikke finner å anbefale/fremføre søknaden, kan direktøren anmode om at spørsmålet blir ytterligere utredet gjennom fengselsdistriktets "senior medical officer". Det er altså helt og holdent et medisinsk og helsefaglig vurdert spørsmål. Prosedyren ved inntak innebærer en observasjon i egen avdeling, der intellekt, motivasjon, tilgjengelighet for behandling og andre forutsetninger blir satt på prøve.

Etter inntak blir den innsatte presentert for et strukturert system med mange regler og bestemmelser. Disse vil ikke bli nevnt i større grad i denne rapporten, men et overordnet moment er så vesentlig at det bør fremkomme spesielt. I Grendons informasjonsskriv er det et lite avsnitt om enhetens regler, der det først står litt om ansvarlighet i forhold til egen adferd, og at tryggheten til å formidle seg er viktig. Dette leder så hen på følgende setning med store bokstaver;

"IF YOU CHOOSE TO USE ANY FORM OF VIOLENCE ON ANY MEMBER OF THE INSTITUTION YOU WILL BE TRANSFERED BACK TO THE PRISON FROM WHICH YOU CAME".

AVDELING "G WING"

"G wing" var den avdelingen vi ble plassert i for å ta del i det daglige virket i institusjonen. Dette er en avdeling for sedelighetsdømte, noe behandlingsopplegget og den gjennomgående problematikken bar preg av. På direkte spørsmål fra oss, ble det bekreftet at dette var den enheten som fungerte best, og var mest spennende å fremvise for besøkende.

Ideen med å samle en slik kategori straffdømte i en avdeling, er relativt ny også i Grendon-sammenheng, virksomheten i avdelingen var derfor underlagt en viss forskning. Resultatene så langt viste at det terapeutiske behandlingsprogrammet, som ble gjennomført spesielt for sedelighetsdømte, virket positivt. Det var imidlertid større usikkerhet om til hvilken grad denne spesielle sammensetningen av type kriminalitet/problemområde hadde positiv innvirkning på resultatene.

AVDELINGENS STØRRELSE OG SAMMENSETNING

Avdeling G hadde en plasskapasitet på 37 innsatte. Personalet som bare var tilknyttet denne avdelingen var som følger:

- 1 inspektør
- 3 førstebetjenter
- 12 betjenter
- 1 psykiater på deltid
- 2 psykologer på deltid
- 2 lærere på deltid
- 1 dramaterapeut en gang ukentlig.

Arealene i avdelingen var ikke store, men inneholdt flere gruppe- og fellesskapsrom, noe som ga et inntrykk av behandlingsinstitusjon i større grad enn fengsel. Dette sett i forhold til andre tradisjonelle fengsler i England og for så vidt i Norge.

SYSSELSETTING

Institusjonen har ikke verkstedvirksomhet, og driver således ingen form for produksjon av salgsartikler. De innsatte var beskjeftiget med gruppeterapi/samtaler, med renholdsarbeid, kjøkkenarbeid, vedlikeholdsarbeid, skole og andre mer påkomne innslag av nødvendige gjøremål.

En kunne ut fra sysselsettingsvirksomheten klart fornemme den grunnleggende ideen med Grendon. Fengselet har helt frigjort seg fra tanken om at det å utvikle/skape produkter er det primære mål i sysselsettingssammenheng. Gruppeterapien var den sentrale geskjeftigelsen, hadde høyeste prioritet, og var således betalt virksomhet på linje med alt annet. Øvrige gjøremål var, med unntak av skolen, nødvendig fellesskapsforpliktelser som ble løst til samfunnets beste.

GRUPPENE

Det terapeutiske samfunnet ved Grendon er bygd opp omkring ovennevnte hovedprinsipper. Som redskap for å etterkomme intensjonene i dette, brukes det ulike former for gruppevirksomhet. Gruppene er av ulik størrelse og sammensetning, men har til oppgave enten å dekke et terapeutisk behov, eller å tilfredsstille kravet om demokratiske prosesser. Formen i alle gruppesammenhengene har imidlertid det til felles at de skal tilfredsstille kravet om trygghet til å kunne eksponere seg. I dette ligger det at en uten frykt for usaklige represalier fra "samfunnet" skal kunne bearbeide egne problemer, og fritt kunne stille spørsmål ved andre individer i samfunnet. Det er full åpenhet i alle disse gruppene, og formen er uavhengig av innholdet, sterkt konfronterende.

Vårt besøk ved institusjonen ble som mange andre tilsvarende besøk, med hensyn til formen på den informasjon vi fikk, og måten vi ble vist rundt på. Det helt særegne ved besøket ble således den faktiske tilstedeværelsen i de respektive gruppene. Der fikk vi oppleve det terapeutiske samfunnet på nært hold, og vi ble vitne til prosesser som var så innarbeidet og strukturerte, at en satt igjen med et bilde på metodisk arbeid slik det kan være når intensjonene følges fullt ut.

"ANY QUESTION"

"Any question" var den gruppesammenhengen vi først fikk oppleve. En samtalegruppe som var opprettet kun i den hensikt å utveksle informasjon med besøkende av vår kategori. Situasjonen baserer seg på at innsatte blir gjort kjent med at en slik seanse skal finne sted, og at det oppfordres til å delta.

Vår gruppe satt klar da vi ankom avdelingen. Den besto av 7 innsatte, som var gruppert i en sirkel. Det var med noe usikkerhet vi gikk inn i situasjonen, men forsto snart at vi hadde med øvede innsatte å gjøre.

Den gruppeansvarlige tok straks initiativet, og ba om en presentasjonsrunde. Da dette var gjort, forløp det en uanstrengt samtale der vi uoppfordret fikk innsyn i den enkeltes problemområde. Problem i denne sammenhengen var klart knyttet til kriminell og antisosial adferd forut for innsettelsen. Denne åpne erkjennelsen av egen problemadferd skulle snart vise seg å være det essensielle i den enkeltes arbeid med adferdsendring

Følelsen av at de innsatte faktisk var motivert for endring, ble forsterket gjennom den informasjon vi fikk i denne gruppen. Skeptiske tjenestemenn fra Norge ble presentert for en type soning som hadde få, om noen "gulrøtter". Godene ved å sone på Grendon lå i et godt tilbud om, og en reell mulighet for å få terapeutisk hjelp med tanke på radikal endring. Det må dog presiseres at de innsatte hadde mange ønsker i retning av sosiale goder, spesielt etter å ha fått høre om kontraktssoning o.l. tiltak i Norge.

Ved innledningen av denne gruppesesjonen, fikk vi demonstrert hvordan noen av mekanismene i samfunnet fungerer. En innsatt kom for sent til gruppen. Dette medførte at han ble resolutt avvist av den gruppeansvarlige, som med støtte av de andre minnet den sist ankomne på hvilke absolutte regler som gjaldt med hensyn til punktlighet m.v. Den bortviste reagerte etter et noe kjent mønster, da han utagerte skuffelsen på en sterk, men utelukkende verbal måte. Episoden ble kort kommentert av de øvrige; slik må det være, han taklet det ikke helt, men det er bl.a. derfor han er her.

TERAPIGRUPPENE

Disse gruppene ble gjennomført etter to ulike former. For det første var det i disse gruppesammenhengene at det spesielle programmet for sedelighetsdømte ble gjennomført, videre var det gruppeterapi der det foregikk en mer generell form for behandling.

Når det gjelder dette spesielle behandlingsprogrammet for sedelighetsdømte, fikk vi ikke anledning til å observere en slik terapigruppe, men fikk i stedet en teoretisk innføring i innhold og gjennomføring. Behandlingsprogrammet som sådan vil ikke bli omtalt i denne rapporten, da det legges ved som en egen beskrivelse fra institusjonens informasjonsmateriell.

Den andre formen for terapigruppe ble derimot en svært interessant observasjon. Vi ba spesifikt om å få være til stede i en slik gruppe, da dette representerer det essensielle i hele virksomheten, og derfor var av stor betydning for utbyttet av vårt besøk.

Det var med en viss skepsis at personalet på avdeling G gjorde et fremstøt for å innvie oss i en av gruppene. I dette lå det at dette ikke var noe personalet skulle ta stilling til, men at de respektive grupper måtte enes om hvorvidt det var ønskelig/formålstjenlig eller ikke. Det ble en rundgang i avdelingene med forespørsel til gruppen om de kunne akseptere vår tilstedeværelse. Av fire grupper var det to som klart måtte avvise spørsmålet fordi enkelte av medlemmene ikke følte at de fritt kunne eksponere seg med fremmede tilstede. Den tredje gruppen ble ikke forelagt spørsmålet, da gruppens "tjenestemann" i utgangspunktet avviste henvendelsen. Dette ble gjort under henvisning til at dagens tema var av en ytterst delikat karakter, og at situasjonen var på bristepunktet i øyeblikket. Med vår kjennskap til miljøets åpenhet, selverkjennelse og de konfronterende holdninger, hadde vi ingen problemer med å forstå at beskrivelsen var reell, og at vår eventuelle tilstedeværelse ville vært i overkant av hva enkelte kunne provoseres til å tåle. Den siste gruppen fant imidlertid å kunne akseptere en av oss tilstede. Som den mest offisielle av de norske, falt valget på undertegnede.

Etter å ha vært noe pågående i vår iver etter å få så mange inntrykk som mulig, var det med en noe beklemt følelse at jeg inntok en ledig stol i sirkelen. Introduksjon av gruppen og meg, fulgte som en obligatorisk del av fortsettelsen. Gruppen besto av 7 innsatte, en tjenestemann og institusjonens prest. Samtalen denne dagen omhandlet to innsatte og deler av deres seksuelle adferdsavvik. Presten fremsto som den mest aktive konfrontør, og viste gjennom dette at en ikke skal tillegge prester å ha et tradisjonelt og andektig vokabular. Uttrykksformen var direkte, og språket/terminologien svært "alminnelig" og fattbar innen de kretser dette spesielle klientellet var hjemmehørende i. Klienten beskrev sine handlinger og tanker i relasjon til lært normaladferd, og kunne ut fra dette flere ganger konkludere med at hans seksuelle adferd og behov ikke var overensstemmende med ansvarlighet og respekt for andre. De andre innsattes bidrag syntes først og fremst å ligge i en slags støttende funksjon. Flere av gruppens medlemmer bekreftet at de selv hadde hatt, eller hadde samme tanker og drømmer. Den enkelte var på forskjellig stadier i behandlingsprogrammet, noe som gjorde at de kunne gi uvurderlig støtte på at klienten hadde alle muligheter til positiv utvikling ut fra egenerfaring. Det var ikke mye teoretisk læring i denne gruppen. Effekten var påtagende da en av klientene skulle bortforklare et av sine forhold ved å si at hans søster hadde kommet imot ham, vært lite påkledd, og derigjennom invitert til hendelsen. Responsen på dette utsagnet var spontan, og ubarmhjertig korrigerende. Klienten som nok hadde dannet seg dette bildet for å beskytte seg selv, ble brakt inn i virkeligheten på en så kompromissløs og effektiv måte, at det kunne leses på uttrykket hans. Undertegnede tror ikke en teoretisk forklaringsmodell kunne målt seg med effekten av å oppleve en slik konfrontasjon av klienter med samme problembakgrunn.

Dette får stå som et utdrag av alt som foregikk i denne gruppesammenheng. I ettertid har denne sekvensen fremstått som spesielt opplevelsrik, nettopp fordi den ble opplevd og ikke bare presentert etter en teoretisk modell.

WING MEET

Den siste av gruppene vi deltok i, og som må beskrives, var avdelingsmøtet. Dette møtet foregikk to ganger i uken, og var selvfølgelig obligatorisk. Møtestrukturen var at to innsatte ledet møtet, den ene som referent og den andre som ordstyrer. Sakslisten var kjent på forhånd, men med muligheter for å bringe opp nye problemstillinger underveis. I tillegg til alle innsatte i avdelingen, var også alt tjenestegjørende personale tilstede. Dette inklusive de deltidsansatte psykologer og psykiatere som var knyttet til denne spesielle avdelingen.

For oss ble dette en ny runde med presentasjon, og på nytt en noe beklemt følelse av så absolutt å være på bortebane.

Møtet skulle vise seg å bli en demonstrasjon i alt et terapeutisk samfunn står for. Enhver sak eller forhold som angår samfunnet, forårsaket av grupper eller enkeltindivider, kunne bringes opp som tema. Dette er en rett som omfatter alle, hvilket vil si at også personalet må kunne konfronteres med sine avgjørelser og vurderinger. Direktøren kunne i denne forbindelse fortelle at han var blitt konfrontert ved et par anledninger.

Dagens hovedsaker var vurderingen av to innsatte, deres bidrag til samfunnet gjennom spesielle episoder som krevde felles vurdering/beslutning.

Den første som måtte stå til ansvar for sine handlinger, var en innsatt som på permisjon hadde blitt seg i en forretning, og blitt anmeldt for dette. Poenget med å ta denne spesielle saken opp i plenum var å få en samlet vurdering av vedkommendes evne og vilje til å nyttiggjøre seg Grendons form for terapi. Gjennom dette ønsket en kort og godt å ta stilling til hvorvidt den innsatte og samfunnet var tjent med at han ble værende ved institusjonen.

Episoden alene ble ikke vektlagt større betydning. Derimot ba møtelederen om uttalelser fra samtlige grupper som den innsatte var eller hadde vært medlem av. De respektive grupper avga så en uttalelse om vedkommendes forhold til institusjonens intensjoner gjennom hans bidrag i gruppene. Vi fikk da en saklig og svært "ærlig" beskrivelse av hva som foregikk i de enkelte gruppene der vedkommende deltok. Det ble bl.a. vist til at tilsvarende episoder hadde skjedd før, at den innsatte hadde vært ute av institusjonen for så å få en ny sjanse osv., konklusjonen var et uttalt syn på hvorvidt den omtalte kunne nyttiggjøre seg, og hadde hatt progresjon i forhold til behandlingsprogrammet. Etter disse uttalelsene fant det sted en lang og seriøs diskusjon. Under denne diskusjonen var det bemerkelsesverdig hvordan møtelederen hadde kontroll på alle de 37 oppglødde fangene. Videre var vi om ikke rystet, så noe overrasket over hvilket språk som ble akseptert. To norske, ikke alt for fintfølede tjenestemenn, var vitne til en bruk av stygge ord, som i omfang inneholdt to års forbruk av de samme glosene på Ila. På spørsmål om hvordan dette kunne aksepteres, fikk vi til svar at slikt ikke bare var akseptert, men at de var glad for en verbal utluftningsmekanisme av denne type.

"Saken" ble etter endt diskusjon tatt opp til doms. Det skulle voteres over spørsmålet om denne spesielle innsatte skulle få fortsette sin tid på Grendon, eller stemmes ut av institusjonen. Alle innsatte var pålagt å avgi sin stemme, men ikke uten at avgjørelsen ble fulgt opp med en akseptabel begrunnelse. Rene sympatier og antipatier kom nok til syne i denne prosessen, men ble aldri alene akseptert som noe avgjørende argument. Fangen ble med stort flertall votert ut av institusjonen. Det endelige utfallet fikk vi ikke registrert, da avstemningen med begrunnelser ble videresendt administrasjonen etter endt møte. De ansatte hadde et oppsummeringsmøte umiddelbart etter avdelingsmøtet, der tok de stilling til avstemningene, og gjorde den endelige beslutning. Vår kontaktperson, psykiater Jack Wright, anslo at flertallsavgjørelsene ble fulgt i 99% av tilfellene. De få gangene det ble fattet en beslutning mot flertallet, var dette stort sett begrunnet i at flertallet for så vidt hadde rett, men på feil premisser. Avgjørelsen ble meddelt, og begrunnet på neste avdelingsmøte. Den andre hovedsaken denne dagen, var av en litt annen karakter, og bød på nye opplevelser i det terapeutiske samfunns prosesser.

En innsatt hadde over lengre tid involvert store deler av avdelingen i sin egen ulevelige krise. Han hadde ved et utall ganger bedyret at han skulle ta sitt eget liv, - hans situasjon var ulidelig. Normalt er dette utsagn som skaper reaksjoner, om ikke annet noen påtatte sympatierklæringer. Når denne spesielle saken ble gjort til gjenstand for diskusjon i plenum, hadde det sammenheng med at vedkommende selv ønsket det, fordi hans

gruppemedlemmer mente å ha gjennomskuet andre motiver enn denne påståtte suicidalfare. Som ved foregående prosess ble det i denne runden avgitt mange vektige synspunkter fra vedkommendes respektive gruppemedlemmer. En mente at denne spesielle innsatte med dramatiske virkemidler la beslag på alle, og all tid i enhver sammenheng, for å få optimal oppmerksomhet. I og for seg er ikke dette noe uvanlig fenomen, men at et slikt forhold blir diskutert på denne måten i et slikt forum, må sies å være særpreget for denne formen for "behandling". Av uttalelser i diskusjonens forløp, la vi merke til at psykiateren uttalte seg for første gang. Han tilkjennegav at han var av den klare oppfatning at den innsatte manipulerte samfunnet med sin væremåte. Han hadde et så ekstremt behov for markering, at han endatil misbrakte denne anledningen ved å bringe opp sin egen sak på denne måten. Da diskusjonen drøydte, kom det til nye argumenter som at møtetiden gikk ut over andre arbeidsoppgaver, - nok et bevis på vedkommendes manipuleringssevne. Som ved forrige sak, skulle også denne opp til votering. Argumentene denne gangen var svært sterke og godt begrunnet. Av medinnsattes uttalelser kan nevnes.

"Du er en grei kar, og jeg liker deg godt. Du har den nødvendige intelligens for å forstå gruppeterapien. Du har også andre gode egenskaper, og jeg tror du kan forandre deg. Du har bare ikke den nødvendige viljen, så jeg må stemme deg ut av samfunnet til fordel for individualterapi. For å understreke dette vil jeg si at du ikke har viet dine offer og din familie en tanke mens du har vært her. Familien har støttet deg uten at du har enset det. Du har straffet dem flere ganger tidligere, ved til stadighet true med å ta ditt eget liv, gjør du det igjen".

Den innsatte ble med et lite flertall votert ut av Grendon.

ANDRE GRUPPESAMMENHENGER

En gang ukentlig hadde avdelingen besøk av en kvinnelig dramaterapeut. Denne virksomheten hadde til hensikt å øve innsatte i å opptre i rollespill av forskjellig karakter. Det var situasjoner direkte relatert til behandlingsprogrammet, men også drama-akter av mer kulturell og kunstnerisk art. Vi fikk ikke anledning til å overvære en slik seanse, men denne aktiviteten ble beskrevet som svært verdifull. Terapeuten var spesialutdannet, og en av de fremste på sitt område.

Personalet ved institusjonen hadde noen egne møter, men ikke mange. Som nevnt over, var det alltid et oppsummeringsmøte etter avdelingsmøtene. Utover dette var det et fast innslag som omfattet alle, - et organisasjonsmøte hver fredag, der det ble diskutert/vurdert saker av mer praktisk karakter.

the 1990s, the number of people in the UK who are aged 65 and over has increased from 10.5 million to 13.5 million (15.5% of the population).

There is a growing awareness of the need to address the needs of older people, and the Government has set out a strategy for the 21st century in the White Paper on *Ageing Better* (Department of Health 1999). This strategy is based on the following principles:

- Older people should be able to live independently and actively in their own homes.
- Older people should be able to live in their own communities.
- Older people should be able to live in their own homes and communities for as long as possible.

There is a growing awareness of the need to address the needs of older people, and the Government has set out a strategy for the 21st century in the White Paper on *Ageing Better* (Department of Health 1999).

This strategy is based on the following principles: older people should be able to live independently and actively in their own homes; older people should be able to live in their own communities; older people should be able to live in their own homes and communities for as long as possible.

The White Paper on *Ageing Better* (Department of Health 1999) sets out a strategy for the 21st century based on the following principles:

- Older people should be able to live independently and actively in their own homes.
- Older people should be able to live in their own communities.
- Older people should be able to live in their own homes and communities for as long as possible.

The White Paper on *Ageing Better* (Department of Health 1999) sets out a strategy for the 21st century based on the following principles:

- Older people should be able to live independently and actively in their own homes.
- Older people should be able to live in their own communities.
- Older people should be able to live in their own homes and communities for as long as possible.

The White Paper on *Ageing Better* (Department of Health 1999) sets out a strategy for the 21st century based on the following principles:

- Older people should be able to live independently and actively in their own homes.
- Older people should be able to live in their own communities.
- Older people should be able to live in their own homes and communities for as long as possible.

The White Paper on *Ageing Better* (Department of Health 1999) sets out a strategy for the 21st century based on the following principles:

- Older people should be able to live independently and actively in their own homes.
- Older people should be able to live in their own communities.
- Older people should be able to live in their own homes and communities for as long as possible.

KRUS-publikasjoner:

- KRUS – Informasjon
- KRUS – Småskrift
- KRUS – Dokumentasjon & Debatt
- KRUS – Lærebøker

KRUS

SMÅSKRIFT NR. 3-94

KRISTIANLØNSORGENS UTDANNINGSSENTER

ISSN-0803-9399